

RÄTT SKA VARA RÄTT

EN ETIKETTGUIDE FÖR
BARN OCH UNGA

ungMartha

Innehållsförteckning

INLEDNING	4
FÖRLÅT, URSÄKTA OCH TACK	7
TRAFIKVETT	8
SKRÄP	9
HOSTA, NYSA OCH SPOTTA	11
BORDSSKICK	13
PASSA TIDEN	14
KAMRATSKAP	15
MÅNGKULTURALITET	17
TELEFONVETT	19
NETIKETT	20
ATT VARA GÄST	22
HUR MAN HÄLSAR	23
KALAS OCH FEST	24
RESTAURANG, TEATER OCH BIO	25
SLUTLIGEN, EGNA ANTECKNINGAR	26
KÄLLFÖRTECKNING	27

Inledning

Du har kanske märkt att det finns regler som handlar om hur vi ska bete oss. Reglerna brukar kallas för "vett och etikett" och finns till för att vi ska kunna umgås så att alla trivs. Att inte rapa vid bordet är ett exempel på en regel som finns till för att alla vid bordet ska kunna njuta av maten. Reglerna kan också vara praktiska, försök säga "packa pappas kappsäck" med munnen full av mat, så förstår du varför!

Om man inte kan reglerna kan man lätt känna sig vilsen då andra verkar veta sådant som man inte själv känner till. Att inte kunna reglerna för hur vi umgås är som att spela fotboll utan att kunna reglerna, det blir lätt fel och vi förstår kanske inte ens varför. Om man däremot kan och följer reglerna behöver man inte oroa sig för att andra ska uppfatta en som orevlig eller uppfostrad.

Vare sig du fått lära dig vett och etikett tidigare eller inte, så kan denna lilla etikettguide vara till din hjälp. Du får bland annat lära dig om telefonvett och bordsskick, vad kamratskap är och hur man hostar, nyser eller spottar och hur man betar sig när man är på besök hos någon annan. Ett område som är rätt så nytt och ofta kommer på tal är netikett, alltså hur vi ska bete oss på internet. I takt med att de sociala medierna växer och att vi skriver och skickar bilder och videor åt varandra allt mer, behövs också regler för hur vi ska och inte ska bete oss. Att vi umgås på nätet betyder inte att det inte sker "på riktigt" och därför inte räknas. Det vi lägger ut på nätet lagras i långa tider och kan i värsta fall skapa problem för oss senare i livet.

Det är få människor som ständigt följer alla etikettregler, men vanligt folkvett är det viktigt att alla har och lever efter. Varför det? Om man betar sig så att man passar in i ett socialt liv hamnar man inte utanför gemenskapen. Tumregeln är att vi ska vara vänliga och artiga med varandra, då blir livet smidigare och vi kan alla vara gladare. Därför vill Ungmartha ge dig en chans att putsa upp ditt beteende, du får en chans att både bli gladare själv och bli en omtyckt kamrat.

Andra länder, andra seder. . .

Hos oss är det oartigt och oaptitligt att rapa vid matbordet. I Kina är det däremot artigt att rapa och till och med smaska när man äter, på så vis visar en kines att han uppskattar maten.

Förlåt, ursäkta och tack

FÖRLÅT

- Säger man då vill att någon ska glömma vad man gjort.
- Kan man säga om man inte hörde vad någon sade. "Förlåt, vad sade du?" är ett trevligare sätt att svara på än bara "va?".
- Förlåt kan fungera som ett plåster om man gjort någon illa: "Förlåt att jag trampade på dina tår." Förlåt säger man också om man sårat något, "förlåt att jag var dum mot dig".
- Förlåt kan man säga om man inte har förstått vad någon menar: "Förlåt, jag missuppfattade dig."

URSÄKTA

- Då man orsakat någon ett större besvär eller obehag.
- Om det är trångt kan man säga "ursäkta, men jag måste komma fram här".
- Om någon sitter på din plats, säg "ursäkta mig, det här är min plats".
- Kommer du försent till lektionen, säg "ursäkta att jag stör".
- Då du försöker nå något på matbordet, "ursäkta att jag sträcker mig över dig". Om du hickar, hostar eller rapar kan du säga snabbt därefter "ursäkta mig."

Om någon ber om förlåtelse eller ursäkt kan du svara "det gör ingenting", "det är okej, det händer oss alla", "vi glömmet det här". Du behöver inte be om ursäkt för dina val, som för vilka kläder du har på dig, eller för andras del, om någon gör ett etikettfel.

TACK

- Tacka inte bara då någon gör något överraskande och positivt för dig. Tacka för det du får i vardagen! Tacka försäljaren för hjälpen, tacka kassören eller kassörskan för kvittot, tacka busschauffören

Förlåt och ursäkta är två små ord som kan lösa flera problem, man kan till exempel ta sig ur en pinsam situation med deras hjälp eller korrigera något som kan få en att verka dum. Tack är ett litet ord som ofta glöms bort fast det är oerhört viktigt, det visar att man noterat att någon gjort något för en.

ren för biljetten, tacka bilen som stannar in vid övergångsstället så att du kan gå över (i detta fall kan du tacka med en handvinkning), tacka den som räcker dig din mat eller ställer ner ditt fat, och tacka den som håller upp dörren för dig.

- Att tacka någon är inte att sätta sig i underläge, det är att visa att man noterat hjälpen och uppskattar den.

- Det är tyvärr vanligt att folk tror att man inte behöver tacka för sådant man betalat för. Det stämmer inte. Tjänsterna man betalat för har inte utförts av osynliga andar, utan av människor. De förtjänar ett tack för det de gör för dig, oberoende om de är avlönade eller inte.

- Kom ihåg att tacka för presenter du får och för kalaset eller bjudningen du varit på.

- Om någon tackar dig ska du inte svara med att vara tyst. Du kan till exempel säga "varsågod", "håll till godo", "ingen orsak" eller "för all del, det var ingenting".

Trafikvett

Om du står på en busshållplats där flera busslinjer stannar är det vänligt att ta ett steg bakåt om en buss som du inte ska ta närmar sig. Då förstår busschauffören att du inte ska med och saktar inte in i onödan.

Den som kommit först till hållplatsen borde i princip få gå först in i bussen. Det är inte så petnoga med detta, men man ska åtminstone inte tränga sig före. Man går in i bussen en och en, i tur och ordning.

I princip ska herrar resa sig för damer och yngre för äldre.

KOM IHÅG

Ta hänsyn till äldre, gravida, sjuka och småbarn som har svårt att stå i buss, tåg, spårvagn eller metro. Stig upp och låt dem sitta!

En mamma, pappa eller skötare är verkligen tacksam om du hjälper till att lyfta barnvagnen in i eller av bussen, tåget eller spårvagnen.

CYKLING

- Kom ihåg att alltid använda hjälm. Då det är mörkt ska du också bära reflexer och ha en lampa på cykeln.
- Om det finns en cykelväg är det där du ska cykla, i andra fall får barn under 12 år cykla på gångbanan och de som är äldre än 12 år cykla på högra sidan av vägen.
- Använd din ringklocka innan du ska cykla förbi någon.
- Visa med handen åt vilket håll du är på väg innan du svänger.

Skräp

- Kasta inte skräp på gatan eller i naturen! Oftast har man fickor på byxorna eller jackan eller kanske en väska där man tillfälligt kan förvara sitt skräp. Kasta det i ett sopkärl eller släng det senare i soporna där hemma.
- Kasta inte tuggummi i naturen eller på marken utomhus. En fågel kan tro att det är mat och få i sig av det, tuggummi är mycket svårsmält, speciellt i en liten fågelmage. Om du kastar tuggummi på marken kanske du själv av misstag trampar i det, eller så gör någon annan det.
- Om du slänger tuggummi i ett sopkärl utan soppåse, vik in det i en pappersbit så att det inte fastnar i själva kärlet.
- Släng inte glas i naturen, det kan gå sönder och skada djur. Många hundar har fått sår i sina trampedynor av glassplitter på gatan, de har inte på samma sätt som vi människor skor som skyddar. På sommaren då människor går i sandaler kan olyckan vara framme om en glasbit hoppar in i sandalen. Ta alltid glasflaskor med dig hem, för dem till butiken eller till glasinsamlingen.

SLÄNG RÄTT

- Gör naturen och dig själv en tjänst, sortera det du slänger. Släng glas i glasinsamlingen, metall i metallinsamlingen, papper i pappersinsamlingen, paff i paffinsamlingen och bioavfall i biosopkärlet eller i komposten.
- Då batterier blir gamla läcker det farliga vätskor ur dem, ämnen som är skadliga både för människor och för naturen. Batterier räknas därför som farligt avfall. För alltid de använda batterierna till batteriinsamlingen. Också butiker som säljer batterier är skyldiga att ta emot förbrukade batterier.
- Gamla läkemedel ska föras till apotek. De kan vara farliga om de hamnar i fel händer eller om de börjar förmultna i naturen eller på soptippen.

Hosta, nysa, spotta

Hur ska man göra då man behöver nysa?
Direkt ut i luften, i händerna eller i arm-
vecket? Rätt svar är armvecket, eller så i
en näsduk om du har en nära till hands.

Samma regel gäller hostandet, gör det i armvecket eller i en näsduk. Orsaken till detta är att det annars flyger omkring en massa bakterier då man hostar eller nyser, och flyger de rakt ut i luften kan många andra bli sjuka i onödan. Visst är det otrevligt när någon nyser rakt ut i närheten av en själv, man vill inte ha andras bakterier på sig.

- Spotta behöver man inte alls göra, svälj det i stället. Om man är riktigt förkyld och det bildas mycket slem i halsen, spotta diskret ut det i ett papper eller gå på toaletten och spotta om du inte klarar av att svälja det.

Bordsskick

VID MATBORDET

- Håll inte armbågarna på bordet.
- Ät med kniv och gaffel eller sked, inte med händerna.
- Tugga med munnen stängd. Svälj innan du talar.
- Smaska eller rapa inte vid middagsbordet.
- Kom ihåg att tvätta händerna innan du sätter dig vid middagsbordet. Kom inte med smutsiga kläder till matbordet, det kan vara oaptitligt för andra och för dig själv.
- Maten ska föras till munnen och inte munnen till maten, häng alltså inte över maten då du äter, utan sitt rak i ryggen och för gaffeln eller skeden ända upp.

DUKNINGEN

I många familjer används köksbordet till mycket mer än att bara äta vid. Det kan till exempel också vara ett arbetsbord eller en plats där man samlar post och tidningar. Innan du börjar duka ska du plocka bort allt som inte behövs under middagen, till exempel läxböcker.

- Torka av bordet eller vaxduken, eller damma av duken om det finns en sådan på bordet.
- Om det finns blommor hemma kan det vara trevligt att ställa fram dem på matbordet.
- Placera ut en tallrik per sittplats och lägg kniven till höger och gaffeln till vänster om tallriken. Knivens egg, alltså den vassa delen, ska vara riktad mot tallriken och gaffelns piggar ska peka uppåt. Glaset dukas ovanför tallriken, och om man ska äta en efterrätt läggs efterrättsbesticken mellan glaset och tallriken.
- Om man äter soppa placeras skeden till höger om det djupa fatet.
- Servetten kan man lägga på tallriken eller till vänster om tallriken. Många använder bara hushållspapper till middagen på vardagar, medan andra dukar med servetter. Tips, om du vill att det ska se festligt ut, låt servetten stå i glaset.
- Äter man såsig mat kan det vara trevligt att ta salladen på ett separat fat. Det ställs i så fall vänster om huvudrättstallriken.
- Du kan också ställa en kanna med vatten, salt och peppar, en brödkorg samt margarin eller smör på bordet.

Det är viktigt att lära sig ett gott bordsskick. Den som sörplar och smaskar medan den äter hemma gör det lätt också i skolan eller hemma hos andra utan att ens tänka på det. I många familjer är middagen den enda stunden på dagen då alla hinner vara tillsammans och prata om dagen. Då är det också trevligt om alla äter prydligt och inte slafsar i sig maten med armbågarna på bordet och talar med munnen full av mat. Öva dig hemma på att säga "Kan jag få mjölken?" i stället för att säga "Ge hit mjölken!". Med tiden märker du att dåligt bordsskick irriterar och distraherar, medan ett gott bordsskick gör att man i stället kan tänka på det man talar om med bordskamraterna.

ETIKETTEXPERT MAGDALENA RIBBINGS GYLLENE REGLER VID BORDET

1. Tyst och snyggt är bästa bordsskicket.
2. Tänk efter innan du tar för dig av maten.
Hur mycket orkar du äta?
3. Bordssamtalet är vänligt, förstående och lyssnande.

Andra länder, andra seder...

Visste du att man i Japan äter med pinnar och i Arabländerna med händerna, men då bara med den högra handen. I Amerika äter många enbart med gaffel och utan kniv.

Passa tiden

Det är oartigt att låta andra vänta på en. Man slösar den andras tid och det är inte roligt för den som väntar, om hon till exempel står ute i regn och rusk.

HOM I RÄTT TID

Är man bjuden på fest eller middag ska man inte komma för tidigt eller för sent utan punktligt. Det är okej att vara några minuter sen, värdarna kanske inte är klara med förberedelserna på utsatt tid, men var högst 15 minuter sen.

HÖR AV DIG OM DU BLIR FÖRSENAD

Ibland kan det ändå inte hjälpas, hur du än försöker så kommer du försent på grund av trafiken eller av någon annan orsak. Har du din mobil med dig ska du meddela detta till värdarna, då kan de andra till exempel börja äta så att inte maten kallnar. Har du inte mobilen med dig, ber du om ursäkt och förklarar vad som har hänt då du kommit fram.

Kamratskap

Inget är så värdefullt som en vän för livet. Därför är det viktigt att vara snäll mot sina vänner. Man ska också visa kamratskap mot sådana som inte direkt är ens vänner, men som man ändå umgås med, till exempel skolkompisar.

- Våga säga till åt en vuxen om det hjälper någon att klara sig ur en knipa.
- Att skvallra är att berätta om något som någon har gjort så att den hamnar i knipa, undvik det.
- Om du lånat något av någon, till exempel en bok eller en film, kom ihåg att lämna tillbaka den ganska snart, eller kom överens om när du ska återlämna den. Kom också ihåg att vara aktsam om andras saker! Söndrar du något måste du ersätta det.
- Ställ upp om din vän behöver hjälp.
- Om någon verkar behöva hjälp med något svårt, men inte vill bli hjälpt av dig eller av andra vänner, berätta för en vuxen som du känner att du litar på.
- Svär inte och använd inte kränkande öknamn eller skällsord. Skulle du själv vilja att någon sade något fult åt dig? Bete dig mot andra så som du själv skulle vilja bli bemött.
- Kom ihåg att du inte bara representerar dig själv, du representerar också din familj och din släkt. Tänk därför på vilken bild du ger av dig och hur det kan påverka andra i din närhet.

MER ÄN VÄNNER

Att ha en hjärtevän, en flickvän eller pojkvän, kan ibland tyvärr sluta i hjärtesorger. Om det gör det, kom ihåg att:

- Om man har tröttnat på den andra är det bättre att säga ifrån direkt åt personen och inte låta den andra få höra det av andra.

- Det finns ingenting annat än tid som hjälper om man är ledsen.
- Det är fegt att göra slut på något annat sätt än öga mot öga. Det är i övrigt också klokt att träffas och prata igenom det, då läker sårerna snabbare för er båda.
- Prata inte illa om din före detta hjärtevän och sprid inte ut saker du känner till om personen. Det är oförsäkamt, elakt och sårande.
- Mer än någonsin behöver man att vännerna är snälla då ett förhållande tagit slut.
- Till vänner och släktingar räcker det med att säga att man inte längre träffar personen i fråga, man behöver inte förklara varför något tagit slut. Sådant kan man prata med bästa vännen om.
- Som en god vän kan du hjälpa genom att lyssna. Det hjälper att prata om sådant man är ledsen över. Kanske du eller din vän gått igenom något liknande som kan vara till hjälp.

Andra länder, andra seder...

En italiensk eller en spansk flicka får aldrig gå ut med en pojke utan ett "förkläde", alltså en äldre släkting som följer med.

Mång- kulturalitet

I takt med globaliseringen krymper världen. Vi kan träffa folk från andra kulturer i våra hemknutar, i skolan eller via nätet. Vår egen kultur i Finland är mångsidig och man kan stöta på nytt också där man inte anar det.

- Visa respekt för andra kulturer. Det finns ingen hierarki som säger att den ena kulturen är bättre än den andra.
- Anta inte att något är sant som du ryktesvägen hört om en annan kulturell grupp. Vi finländare får till exempel ofta höra att vi gillar att vara melankoliska och bada bastu, men bland oss finns det väldigt många som har gott humör och som inte alls tycker om att bada bastu.
- Dra inte alla över samma kam och säg något i stil med "ni som är sådana och sådana". Inom alla kulturer finns stora variationer. Även en kompis som du delar samma kultur med kan vara väldigt annorlunda än du själv.
- Dela med dig av din kultur. Våga vara nyfiken, fråga och prova på sådant som du inte är van vid, men som låter intressant och roligt. Erbjud dig i gengäld att visa något som ingår i din kultur, kanske att åka skridskor, simma eller plocka svamp.
- Om det är något du undrar över, till exempel varför din vän bär huvudduk, är det tillåtet att fråga. Kom ihåg att fråga på ett hövligt sätt så att du inte sårar den andra, berätta att du inte känner till orsaken och gärna skulle vilja lära dig. Sådant som vi inte känner till från förr kan kännas främmande eller skrämmande, men det betyder inte att det är fel eller farligt.
- Ska du resa till ett nytt ställe? Läs på om landets kultur och etikettregler innan du åker, så undviker du pinsamma tillfällen och kanske till och med problem. På vissa ställen är det till exempel inte alls lämpligt att ha axlarna bara och man kan bli tillsagd om det. Dela med dig av dina reseupplevelser med dina vänner!

Telefonvett

MOBILTELEFONER

Mobiler har gjort livet enklare för många. Man kan ringa, skicka textmeddelanden och bilder och lätt söka fram information om vad som helst, var som helst. Mobiler är ändå inte helt problemfria. På vissa ställen är det inte tillåtet eller rentav oartigt att ha ljudet påslaget eller att ha mobilen framme. Det finns också regler för hur vi ska bete oss då vi ringer ett samtal eller skickar textmeddelanden.

Ljudlöst

- Ha inte ljudet påslaget på mobilen på bio eller teater, ljudet och ljuset från mobilen förstör föreställningen för andra.
- Olika skolor har olika regler för mobiler, men tumregeln är att mobilen inte får störa dig eller dina klasskamrater under lektionen, så ha den på ljudlöst.

Samtalet

- Om mobilen ringer på ett olämpligt ställe går man åt sidan för att prata så att man inte stör andra. Om man inte kan gå åt sidan, som i en buss, men vet att samtalet handlar om personliga frågor eller kommer att ta länge, ber man att få ringa tillbaka senare.
- Fråga gärna om du stör eller ringer olämpligt då du ringer någon. Då kan den andra säga att han eller hon håller på att äta middag och fråga om hon kan ringa upp efter maten. Om den andra inte frågar, och du håller på att äta eller göra något annat

viktigt, kan du säga "jag är lite upptagen just nu, kan jag ringa dig lite senare?". Och kom ihåg att ringa tillbaka senare.

- Ge dina kompisar kvällsfred, ring inte och skicka inte meddelanden efter klockan nio på kvällen. Ring eller skriv inte heller för tidigt, före klockan åtta på vardagar och före klockan tio på veckoslut.
- Om du av misstag ringer fel nummer, så säger du "ursäkta, jag ringde fel nummer" innan du lägger på.
- Om du behöver låna någons telefon ska du alltid be om lov först.

Hemtelefon

Nu för tiden är det vanligt att inte alla har en hemtelefon. Ifall det finns en, finns det några regler du ska komma ihåg.

- Svara med både ditt för- och efternamn. I samma familj kan olika familjemedlemmar låta väldigt lika, om du säger både ditt för- och efternamn, så vet den som ringer säkert vem den talar med och måste inte fråga eller gissa.
- Om den som ringer vill tala med någon annan i huset, säg "ett ögonblick" och gå och be personen till telefonen. Skrik inte nära telefonluren.
- Om någon har ärende åt en som inte är hemma, skriv upp det på en lapp och lämna på ett synligt ställe så att du säkert inte glömmer att ge meddelandet. Tips! Ha ett block och en penna färdigt vid telefonen.

Netikett

Då någon beter sig illa på nätet kan det såra och göra någon annan ledsen. Det kan till exempel vara fråga om att skriva något elakt om någon annan eller att sprida en bild utan lov. Om personen upprepar handlingen kan man börja tala om mobbning. Mobbning är enligt finländsk lag inte ett brott, men vissa handlingar kan vara olagliga.

Först och främst är det viktigt att du tänker på att handlingar som i sig är lagliga ändå kan vara olämpliga och skada någon. Dina kommentarer och bilder kan göra någon ledsen, även om det inte nödvändigtvis är ett brott att publicera dem. Fråga dig själv om du verkligen skulle vilja att någon gjorde så mot dig.

HANDLINGAR SOM ÄR ELLER KAN VARA OLAGLIGA PÅ NÄTET ÄR OM DU

- Skickar elaka och sårande meddelanden till eller om någon.
- Sprider lögn om någon.
- Sårar någon genom rasistiska kommentarer eller genom att kommentera någons utseende på ett otrevligt sätt.
- Sprider känslig information om någons privatliv för att göra den andra ledsen.
- Sprider manipulerade bilder för att såra eller skada någon annan.
- Använder någon annans lösenord för att komma åt deras privata inställningar.
- Utger dig för att vara någon annan eller använder någon annans profil.
- Skickar så många meddelanden till en annan att det stör den.
- Hotar att skada någon eller hennes ägodelar.

DÅ DU ÄR PÅ NÄTET, TÄNK PÅ ATT

- Du har ansvar för det du gör på nätet, tänk alltid efter innan du kommenterar eller publicerar ett inlägg.
- Be om lov innan du publicerar en bild på någon annan och tänk till innan du lägger ut bilder på dig själv.
- Kom ihåg att det som du tycker att är ett skämt kan såra någon annan och att elaka kommentarer kan göra honom eller henne ledsen.
- Kom ihåg att det är lätt att missförstå varandra på nätet, eftersom man inte ser miner och gester.
- Var inte anonym, våga stå för vad du säger.
- Våga stå upp för andra.
- Var kritisk till det du läser, ser och hör på nätet.
- Fundera på om det är lönt innan du svarar på elaka kommentarer.
- Berätta för en vuxen som du litar på ifall du mår dåligt av något som hänt dig på nätet.
- Anmäl sådant som inte känns bra till den som ansvarar för webbtjänsten, också då det gäller andra än dig själv.
- Spara skärmdumpar som vid behov kan användas som bevis.
- Be någon mer erfaren hjälpa dig ifall du är osäker på inställningarna på en webbtjänst.
- Kom ihåg att du genom att vara positiv och snäll mot andra fungerar som en god förebild och bidrar till en positiv atmosfär, också på nätet.

Lita inte på någon på nätet. Lägg aldrig ut personuppgifter, telefonnummer eller adress på nätet!

Gå aldrig ensam på första träffen. Ta med en vän och meddela en vuxen var ni kommer att vara och när ifall något skulle hända.

TILL EN VUXEN

- Du är nödvändigtvis inte bakom flödet fast det kan kännas så. Vuxna är till exempel generellt mer mediekritiska än barn och då kan du vara ett stöd för de yngre.
- Låt barnen visa vad de kan på nätet, lär dig känna ditt barns medievärld. Som vuxen bär du ansvar för barnets medieanvändning. Fråga till exempel vad barnet vet om Google och Facebook, så får du en bild av vad barnet kan.
- Det är inte i sig dåligt att barn spelar på nätet. Spelen kan jämföras med sagornas värld där barnet faktiskt kan lära sig saker. Spel kan också hjälpa med språkutvecklingen. Däremot ska man som vuxen hålla koll på att inte all fritid går åt till att spela. Sätt ut tider.
- Det är viktigt att barnet får hjälp att bemöta den medievärld som den utan tvekan kommer att möta. Surfa tillsammans, diskutera aktivt och lär dem bli mediekritiska, allt på nätet är inte sant.
- De flesta barn möter någon gång något obehagligt på nätet, då är det bra att kunna prata om detta i familjen, våga fråga, lyssna och diskutera det. Huvudsaken är att barnet inte lämnas ensamt med den obehagliga känslan.
- Barn kan bli vänner via nätet och det är möjligt att personen i fråga blir en viktig vän för barnet, men det behövs också sunt förnuft. Om barnen vill träffas kanske man instinktivt vill förbjuda det, men det är också möjligt att låta dem träffas om man själv går med på träffen.

Text av Stina Forsberg, koordinator för det mobbningsförebyggande arbetet på Folkhälsan.

Att vara gäst

Man kan vara gäst på många olika sätt. Om man besöker en kompis behöver man inte skaka hand när man kommer, men visst måste man bete sig bra hemma hos kompiserna i övrigt. Besöker man en ny bekant för första gången kan det däremot löna sig att följa etikettreglerna lite noggrannare så att man blir bjuden på nytt.

- Den perfekta gästen kommer i tid, inte före den angivna tiden och inte heller för sent. Man ska inte heller stanna för länge på bjudningen.
- Det är trevligt att ha med sig en gåva då man är bjuden hem till någon. Om man till exempel är bjuden på middag kan man ha med sig blommor eller egengjorda bakverk. Det visar att man uppskattar inbjudan.
- Kom ihåg att tacka för bjudningen innan du eller ni går hem.
- Det är artigt att i gengäld bjuda hem någon till sig som man själv varit hem bjuden till.

Hur man hälsar

När man hälsar gör man det på olika sätt beroende på hur man känner varandra och i vilken situation man träffas.

Träffar du någon för första gången ska du skaka hand och presentera dig själv. Kom ihåg att tala tydligt, att titta den andra i ögonen och att skaka hand med en handtryckning som varken är för svag eller för stark.

- Till kompisar kan du säga: "Hej!" Vissa vänner brukar också kramas då de ses.
- Med bekanta kan man skaka hand, kramas eller kyssa på kind.

Om du träffar en bekant och har en vän med dig som han eller hon inte känner, ska du presentera dem för varandra. Om den ena är äldre än den andra ska du först presentera den yngre för den äldre, till exempel "mormor, det här är min vän Lisa. Lisa, det här är min mormor Agneta."

Handkyssar förekommer nästan inte alls längre. De är inte riktiga kyssar utan bara en bugning med en låtsaskyss i luften.

Kindkyssar är inte heller riktiga kyssar, utan luftkyssar. De förekommer, men det är främst vuxna som kindkyssar, inte barn. Om man kindkyssar ska man först föra fram sin högerkind mot den andras högerkind och sedan vänstra kinden mot vänstra. På vissa ställen i Europa kysser man ytterligare en gång på högra kinden.

Andra länder, andra seder. . .

I Tyskland och Frankrike tar barn och ungdomar varandra i hand när de möts och när de skiljs åt. Till och med småbarn som går i barnträdgård gör det. Då barnen kommer till skolan hälsar de alltid på sina lärare med hälsningsord och namn, till exempel : "God morgon, fru Berg!"

I Kina och Japan hälsar man inte med en handskakning, utan man bugar djupt. I Indien och Thailand hälsar man genom att sätta ihop handflatorna, lyfta dem till samma höjd som hakan och buga. Detta kallas för wai-hälsning.

Du kan börja med att skriva "Välkommen på ...", till exempel kalas eller pizzakväll. Skriv datum, klockslag och adress för festen. Om du vill veta hur mycket mat du borde ha på kalaset kan du skriva O.S.A. på kortet. Det betyder "om svar anhålles" och innebär att den som ordnar kalas ber om att den inbjudna ska berätta om den kommer eller inte. Du kan gärna skriva på kortet "meddela allergier", så att du på förhand kan se till att det finns något att äta även åt de som har allergier.

TIPS

- Vill du ordna ett speciellt kalas, prova på något tema som maskerad eller halloween.
- Om det är ett barnkalas kan det vara roligt med programpunkter som mete eller skattjakt, ungdomar kan gilla disco eller film.
- Flytta undan värdefulla saker i det rum ni ska vara i innan kalaset börjar.

OM DU GÅR PÅ KALAS

- Ta med en liten present. Den kan vara handgjord och behöver inte vara dyr.
- Klä upp dig när du ska gå på kalas.
- Uppför dig väl då du är hemma hos någon annan på fest. Bråka inte och stöka inte till det.

Kalas och fest

Om du ordnar ett större kalas kan du skicka inbjudningskort, då glömm inte gästerna datum, klockslag och plats. Egengjorda inbjudningskort är lika bra som köpta eller datorgjorda.

Restaurang, teater och bio

Går man på restaurang, teater eller bio får man dela utrymme med till största delen främmande människor, även om man gått dit med en eller några vänner. De övriga som är på restaurangen, teatern eller bion har betalat för sig och borde därför ges ro, precis som du själv inte vill bli störd i ditt besök. Därför finns det några etikettregler att komma ihåg.

RESTAURANG.

- Restaurangen är ingen lekpark. Spring inte och rusa inte omkring.
- Skrik inte och tala inte mycket högljutt.
- Häng upp ytterkläderna och mössan när du kommer in. Sitt inte med jackan eller mössan på under måltiden.
- Om maten är god, beröm den. Det är alltid roligt att få beröm när man gjort sitt arbete bra.
- Om du inte är nöjd med maten eller drycken, säg till. Du behöver inte vara arg när du gör det, men du har rätt att klaga om du är besviken. Om du vill klaga, gör det genast och vänta inte tills du ätit och druckit upp allt.

TEATER OCH BIO

- Då du går in i en bänkrad, gå in med ansiktet vänt mot dem du går förbi, inte så att de ser ryggen på dig.
- Om du har hosta eller snuva, ta med pastiller och näsdukar.
- Prassla inte med godispåsar under föreställningen.
- Prata inte med varandra under pjäsen eller filmen. Om du måste kan du viska något till din vän, gör det så tyst som möjligt och säg det snabbt, för inte en diskussion under föreställningen, utan vänta med det till efteråt.

Slutligen

Tack för att du läste broschyren!

Egna anteckningar:

Källförteckning

Nya Stora Etikettboken

Magdalena Ribbing 2005, Bokförlaget DN. Stockholm.

Snabbetikett

Magdalena Ribbing 2008, Forum, Stockholm.

I <3 internet – dina rättigheter och skyldigheter online

Statens medieråd 2013 (Sverige).

Cyklisten i trafiken

Broschyr utgiven av LL-bladet/
LL-centret i samarbete med trafikskyddet 2001.

Rätt ska va rätt

Broschyr utgiven av Ungmartha r.f. 2004.

Martha nr 3, 2014: Tejpa och återvinn dina batterier

Tidning utgiven av Finlands svenska Marthaförbund r.f.

Martha nr 3, 2014: Vet du vad ditt barn gör på nätet?

Tidning utgiven av Finlands svenska Marthaförbund r.f.

Medverkande:

Stina Forsberg,
koordinator för det mobbningsförebyggande arbetet på Folkhälsan.

ungMartha

Ungmartha r.f.

Bölegatan 2, 00240 Helsingfors | Tfn 044 280 6813 | ung@martha.fi

TEXT Fredrika Lindell | **FOTO** Karin Lindroos och iStock Photo

GRAFISK FORMGIVNING Adverbi | **TRYCK** Oy FRAM Ab | **UPPDATERAD UPPLAGA 2017** 1000

BROSCHYREN HAR GETTS UT MED STÖD AV:

Arbetets Vänner huvudföreningens kulturfond | Lisi Wahls stiftelse | Undervisningsministeriet
Konstsamfundet | Stiftelsen Emilie och Rudolf Gesellius fond